

**Jancsó Béla** (Marosújvár, 1903. júl. 25. — 1967. júl. 28. Kolozsvár) — közíró, kritikus, orvosi szakíró. ~ Elemér bátyja. A Kolozsvári Református Kollégiumban érettségizett (1921); Budapesten, Kolozsvárt és Szegeden végzett egyetemi tanulmányai után orvosi pályára lép, fogorvosi gyakorlata és orvostörténeti kutatásai mellett azonban diákkorától kezdve író. Doktori tézise az 1742—43. évi erdélyi pestisjárvány adatait dolgozza fel (1933). Mint egyetemi tanársegéd (1940—44) hűen megőrizte mesterének, Valeriu Bologna professzornak a kolozsvári Orvostani Intézet-beli gyűjteményeit; a hadifogságban testi-lelki orvosa fogolytársainak; hazatérve egy ideig a Bolyai Tudományegyetem könyvtárosa Bartalis János mellett. Közlekedési baleset áldozata lett.

Már mint a Gyulai Pál Önképzőkör elnöke szerkeszti a kollégisták Remény c. lapját, ennek 1921. febr. 1-i számában szembeszáll a konzervatív egyházi vezetőkkel, s néptestvériséget hirdet a nemzeti elfogultságokkal szemben. Berzsényi-tanulmányának helyet ad Budapesten a Nyugat (1926). Írásait a Vasárnap, Ellenzék, Újság, Vasárnapi Újság, Brassói Lapok, Erdélyi Helikon, Erdélyi Fialatok, Pásztortűz, Erdélyi Szemle, Keleti Újság, Ifjú Erdély, majd a Művelődés közli.

Tagja a *\*Tizenegyek* írói csoportjának, maga is szerzőként szerepel e csoport úttörő jelentőségű antológiájában (1923) a művészet lélektani és társadalmi jelentőségét fejtegető tanulmánya mellett az expresszionizmust bemutató, Baudelaire, Romain Rolland írói arcképét megrajzoló és egy Petőfiről szóló esszéjével is. „Székely szívtől a világ szívéig: ez a mi utunk” — ezzel a mottóval jelzi sajátos erdélyiségének nemzetközi humánumát és európaiságát. Tanulmányt ír az elfelejtett Kölcseyről, Kemény Zsigmondról, Vajda Jánosról, kritikusként a figyelem központjába emeli Nyíró József, Tamási Áron, Kacsó Sándor, Tompa László, Sipos Domokos eredeti színekkel és mélységekkel jelentkező írásait. Makkai Sándor oldalán harcol Adyért, felfigyel Olosz Lajos költészetének plasztikus voltára. A korabeli romániai magyar kritikában etikai igényességével, szigorúságával is kitűnik: elég Áprily Lajos távozásakor írott cikkére (*Áprily elmegy*. Brassói Lapok 1929. szept. 1.) és a Jancsó Elemér 1935-ös Nyugat-beli tanulmánya körül támadt vitában elfoglalt álláspontjára (Erdélyi Fialatok 1935/2) hivatkozni, ahol a szülőföldhöz való hűséget, ill. a sajátos és korszerű kiegyensúlyozását kéri számon.

Életrajzírója, Mikó Imre így jellemzi: „...a romániai magyar irodalom indulását és a nemzedéki őrsekváltást a húszas-harmincas évek fordulóján Jancsó Béla írásainak ismerete nélkül megérteni nem lehet.”

Az irodalomtól közügyi szerepet, népszolgálatot vár, de a népi öntudat legfőbb műhelyének a népnevelést tekinti. Gyakorlati megvalósításokra törekszik, hivatást lát abban, hogy a kolozsvári Székely Társaság főiskolás szakosztályát vezesse, főmunkatársként bekapcsolódjék az *\*Erdélyi Fialatok* szerkesztésébe és falumunkájába, vagy hogy a Kacsó Sándor-féle ÁGISZ szövetkezet kiadásában megjelenő *\*Hasznos Könyvtár* szervezéséből kivegye részét. Az ifjúsági élet erjesztője, falumonográfiákat sürget, magyarul népszerűsíti a Gusti-féle falumunka rendszerét, s túl elvi különbségeken örömmel üdvözlö az első kolozsvári magyar nyelvű munkás szavalókórust.

Eszmei alakulására Szabó Dezső volt hatással: a konzervatív erőkkel szemben a népi erők szellemi vezérét látta benne, s ha szélsőségeiben nem is, népmentő faluszemléletben és „harmadikutas” politikai magatartásban azzal a reménnyel követte, hogy a romániai magyarságot önerejének alkotó kifejtésére s mind a románsággal, mind a szászokkal közös társadalmi haladásra bírja. Ilyen szempontból élt fenntartással a Vásárhelyi Találkozóval szemben (1937), nem bízván abban, hogy ott a Hitel „jobb” és a Korunk „bal” oldala — mint közvetlen barátai, Tamási és Kacsó hirdették — közös népi feladatokra volna egybekapcsolható. Filozófiai felfogásában inkább az ösztönösre hivatkozott, mint a tudatosra, nem véletlenül szélesítve érdeklődési körét a festészet, színjátszás, zene esztétikuma felé.

Orvosi-egészségügyi munkái: *Egészségügyi tanácsadó az erdélyi magyar nép számára* (a Kiáltó Szó Könyvei 2. szám, Kv. 1934); *A szoptató anya és gyermeke* (Kacsó Lászlóval, Hasznos Könyvtár, Brassó 1935); *Harc az ember legapróbb, de legveszedelmesebb ellenségei ellen* (Hasznos Könyvtár, Brassó 1936). Irodalmi és művészeti tárgyú írásait halála után Mikó Imre adta ki *Irodalom és közélet* címmel (1973).  
(B. E.)

Mikó Imre: *J. B. idézése*. Utunk 1972/9; *ő*: *J. B. irodalmi hagyatéka*. *J. B. Irodalom és közélet* c. cikkgyűjteményének bevezető tanulmánya. 1973. 5—28. — Izsák József: *Mint az égő fáklya...* *J. B.* ébresztése. Igaz Szó 1974/5. — Szilágyi Júlia: *A helyszín hatalma*. Korunk 1975/1—2. — Hlev. *Tamási Áron — J. B.-hoz.* I. 44—46; *Buday György — J. B.-hoz.* I. 309—10, 346—48.; *J. B. — Kacsó Sándorhoz.* II. 111—13, 193—94.

ÁVDolg: Morvay Zoltán: *J. B. élete és munkássága*. 1968.

Forrás: <https://mek.oszk.hu/03600/03628/html/j.htm#Jancs%F3B%E9la>